

ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНА РОБОТА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ТА РОБОТА З ПРОБЛЕМНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

УДК: 373.5.016:821.161.2]:316.346.2

Химко М. Б.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету ім. І. Франка, м. Львів (Україна)

Андрейко Б. В.

Аспірант кафедри психології, асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету ім. І. Франка, м. Львів (Україна)

Анотація. В даній статті описано основні проблеми та переживання батьків, які виховують дитину з особливими потребами. Описано моделі психологічної допомоги родинам осіб з психофізичними порушеннями та зміст заходів допомоги родині комплексного характеру - медичного, правового, психолого-педагогічного, економічного, а також, їх основна мета. Детально розглянуто філософію та принципи короткотермінової терапії скерованої на вирішення, яка застосовується в роботі з батьками. Розглянуто основні переваги короткотермінової терапії скерованої на вирішення. Описано методіку К. Саттон «Як давати раду зі складною поведінкою у дітей».

Ключові слова: батьки дітей з особливими потребами, психологічна допомога, родина особи з психофізичними порушеннями, психологічний супровід, короткотермінова терапія скерована на вирішення, складна поведінка.

Постановка проблеми. Діюча в Україні ні система медичного обслуговування не розрахована на надання батькам первинної психологічної допомоги, консультації стосовно ставлення до хвороби чи порушення розвитку дитини, повної інформації про її наслідки для дитини і сім'ї. Основне завдання роботи з батьками дитини з неповносправністю полягає у тому, щоб допомогти батькам змінити бачення на порушення розвитку власної дитини, шляхом подолання їх емоційної напруги, подолання хронічної втоми, прийняття дитини, прохо-

тини і сім'ї. Основне завдання роботи з батьками дитини з неповносправністю полягає у тому, щоб допомогти батькам змінити бачення на порушення розвитку власної дитини, шляхом подолання їх емоційної напруги, подолання хронічної втоми, прийняття дитини, прохо-

дження усіх стадій адаптації. Звичайно, батьки не є причиною неповносправності дитини, але компетентне батьківство і їх внутрішній стан є надзвичайно важливими факторами, що сприятимуть повноцінному розвитку дитини, попередять вторинні проблеми та покращать рівень функціонування дитини.

Першими науковими і практичними завданнями у сфері спеціальної психології, корекційної педагогіки та інклюзії є психологічний супровід родини, що виховує дитину з особливими потребами і має бути спрямований на створення соціально-психологічних умов для емоційного благополуччя. Основним завданням психокорекційної роботи з такими родинами є: допомога батькам пережити травму, ознайомлення їх з особливостями виховання й розвитку дитини, надання послуг у вигляді консультацій по плануванню родини, відновлення сімейного статусу дитини як особистості, що є кінцевою метою реабілітації [5]. Власне, для надання психологічної допомоги необхідно більше вивчати саме емоційні стани батьків, що виховують дітей з розладами, і на основі них створювати сімейні консультації по взаєморозумінню і покращенні стосунків у сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За Маромян Р. С. та Семаго М. М. існує, так звана четверта фаза адаптації – фаза адекватних емоційних контактів та станів, яка є початком соціально-психологічної адаптації батьків до народження дитини з особливими

потребами. За дослідженнями Іванової І. Б. фазою адаптації є емоційна стабілізація. На думку Е. Шухард, саме три останніх витки-стадії (шлях адаптації у кризових переживаннях): прийняття, активність, солідарність є формами адаптивного переживання. Клопота Є. А. наголошував про важливість емоційного благополуччя у період виховання дитини з особливими потребами. Про руйнівну силу фізичного і психічного виснаження і як наслідок хронічної втоми різних соматичних захворювань говорили Т'ю та Лоуренс, І. Б. Іванова, В. А. Вишневський, Р. Ф. Майромян, Н. Уолтон, Г. Саліван, К. О. Островська.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. На виховну ефективність дитини з особливими потребами впливають наступні і малодосліджені чинники: знання батьками психології дитини, вірна оцінка її індивідуальних якостей, адекватний емоційний відгук на поведінкові реакції дитини, вибір підходящого способу взаємодії з дитиною, який найкраще відповідає її індивідуальним особливостям, рання психологічна співпраця з батьками, емоційна стабільність батьків.

Формулювання мети. Виховна ефективність, на нашу думку, з прочитаної літератури, може відбуватися лише за умов *емоційної стабільності батьків*, після їхнього примирення з хворобою дитини і відкритті в собі особистих ресурсів, на що і повинна бути спрямована професійна психологічна допомо-

га батькам через *групову та індивідуальну психотерапевтичну роботу*.

Цілі нашої статті можуть бути відкриті через реалізацію завдання і заходів у роботі з батьками. Успішність вирішення проблем батьків прямо пов'язана з цілеспрямованою соціальною та соціально-педагогічною роботою, котра включає широкий спектр довгострокових заходів допомоги родині комплексного характеру - медичного, правового, психолого-педагогічного, економічного. Зміст цих заходів спрямований на:

- розширення контактів родини, подолання ізоляції, включення її в громадське життя;
- надання адекватної інформації про специфічні потреби і перспективи розвитку дитини, сприяння в організації комплексної діагностики і раннього початку освітнього процесу;
- надання повноцінної інформації про соціальні інститути допомоги, сприяння фахівцям у складанні освітнього й реабілітаційного маршруту на основі індивідуальної програми розвитку дитини;
- налагодження сімейного мікроклімату;
- організація психологічної підтримки батьків;
- організація правової підтримки сім'ї: інформування та захист законних прав і інтересів тощо [3, с. 103].

Виклад основного матеріалу дослід-

ження. Потреба у наданні спеціальної психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з психофізичними порушеннями є створення сприятливих умов виховання в сім'ї батькам. Перш за все, необхідно знати особливості захворювання і розвитку їхньої дитини, а також її можливості у виконанні тих чи інших завдань та вправ. Велике значення має правильний розпорядок дня, суворе дотримання режиму харчування і сну, чергування занять з відпочинком та прогулянками. Важливу роль у вихованні дітей з психофізичними порушеннями відіграє організація систематичних, цілеспрямованих занять з розвитку мовлення, рухових навичок і вмінь [2, с. 48].

На основі зазначених принципів формувалися різноманітні моделі психологічної допомоги родинам осіб з психофізичними порушеннями.

Модель Б. Ф. Скінера спирається на принципи збільшення кількості та якості взаємодій-інтерацій дитини і батьків [6, с. 67]. Модель В. Є. Кагана, спирається на принцип стимулювання батьків до виникнення у них забутих інтересів і захоплень. На думку автора, для роботи з дитиною необхідне повернення до улюбленої роботи і до себе. Сутність моделі полягає в дотриманні терапевтичної дистанції без відмови від звичного людського контакту з батьками [4, с. 64]. Згідно моделі Х. Джайнотта у спілкуванні з дітьми батьки підтримують позитивний образ «Я» у дитини; уникають особистісних негативних оціночних

суджень [1, с. 144.]. Модель В. В Тарасун базується на принципі вирішення проблеми раннього прогнозування і своєчасного запобігання труднощів у навчанні дітей з особливими потребами [7, с. 169].

Концепція сімейного виховання дитини з відхиленнями в розвитку має основну мету — досягнення гармонійного психологічного простору родини з нестандартною дитиною, максимального розвитку її потенційних можливостей і забезпечення успішної інтеграції в суспільство.

Однак у своєму прагненні допомогти дитині сім'ї нашовахуються на складні психологічні проблеми: неприйняття дитини з особливими потребами, неадекватне батьківське ставлення до неї, порушення структури родини та ускладнення взаємин між її членами, виникнення цілого ряду емоційних проблем батьків, відсутність порозуміння та підтримки подружжя.

Враховуючи різні моделі допомоги родинам осіб з психофізичними порушеннями, в науковій літературі виділяють наступні шляхи роботи з родичами: проведення психологічного діагностування сім'ї, розробка основних напрямків роботи, використання психокорекційних та психотерапевтичних прийомів, спрямованих на надання допомоги. Якщо виникає необхідність, то в рамках діагностичного етапу, аналізуються особистісні особливості батьків, у тому числі емоційні і комунікативні властивості, визначається рівень тривож-

ності.

Найважливішим кроком допомоги дитині є батьківська акцептація, яка включає в себе почуття і поведінку зі сторони батьків, яка характеризується безумовною любов'ю до дитини, визнанням дитини як особи, що потребує почуттів зі сторони батьків, повагою потреб та визнанням автономії дитини. Це є примирення з тими обмеженнями, які неможливо викоринити, а також задоволення з тих можливостей, які є і з яких можна користати [9].

В нашій роботі з батьками, які виховують дітей з особливими потребами, ми використовуємо основні принципи та техніки короткотермінової терапії, що скерована на розв'язок.

Короткотермінова терапія зосереджена на вирішенні проблеми може проводитися як в групі так і індивідуально.

Термін «Короткотерміновість» означає робити тільки те, що потрібно, сконцентрована на будіванні розв'язку. Розв'язок – спосіб, який звільнить клієнта від проблеми і допоможе йому сконструювати життя, в якому нема проблем.

Робота в цьому напрямку є досить проста та ефективна. Короткотермінова терапія скерована на розв'язок відрізняється від інших підходів тим, що вона не концентрується на проблемі (діагнозі клієнта), оскільки це не лише не допомагає, але, часом і створює перешкоди клієнтові у поступі до вирішення цієї ж

проблеми.

Перспектива корекційної роботи скерована є на теперішнє та майбутнє. Якщо впливає досвід минулого, то його використовується на користь досягнення певних цілей у вище згаданих перспективах.

Центральна філософія короткотермінової терапії скерованої на вирішення дивує своєю простотою. Проте, застосування таких простих правил вимагає від спеціалістів, які цей метод застосовують, самодисципліни та докладання чималих зусиль.

Основна філософія

Якщо не зіпсувалося - не ремонтуй.

Не потрібно змінювати того, що приносить очікувані результати та допомагає. Якщо ми бачимо, що щось відбувається в житті людини, певна поведінка приносить полегшення, допомагає в конструюванні клієнтом позитивних рішень, то ми цього не змінюємо.

Якщо дізнаєшся, що допомагає – роби це частіше, повторюй це.

Це твердження вказує на те, що потрібно повторювати ті дії, які ми спостерігаємо як помічні і такі, які провадять до конструктивних рішень. Якщо помічними є розмови, концентрація на роботі, слухання музики і це допомогло в певній ситуації, то варто використати це.

Якщо щось не допомагає – не роби цього більше. Роби щось інше.

Це твердження базується на свідомості та вмінні окреслити те, що не допомагає. Це

дозволяє виключити дії, які не допомагають і йти в пошуку нових рішень, які допоможуть досягти змін. На думку Я. Щепковського [12], багато людей мають помилкове переконання, що якщо проблема є серйозною та важкою, то її вирішення теж має бути таким ускладненим і важко втілюваним в життя. Це виглядає логічно, але так не є. Тому варто шукати прості рішення, які допомогатимуть в конкретній ситуації чи в її контексті.

Основні принципи роботи

Немає простих рішень і перевічених схем, які підходили б усім клієнтам. Цей принцип вказує на те, що навіть, якщо людина, яка має такі самі проблеми і потреби як і інший клієнт, не буде трактуватись так само (шаблонно), а до неї буде застосовано індивідуальний терапевтичний підхід, який передбачено лише для неї. Він повинен підходити до її унікальних потреб.

Існує багато способів бачення однієї ситуації і багато її вирішень. Чим більший список рішень, тим більші шанси на пошук і застосування клієнтом такого рішення, яке приведе до змін.

Концепція опору не сприяє терапії. Опір трактується як брак готовності до співпраці до змін. Натомість, в даному підході, опір – це певний сигнал для того, щоб перестати робити те, що не допомагає і шукати нові шляхи вирішення, які будуть відповідати клієнтові.

Зміна в процесі терапії є неминучою.

Віра терапевта в можливості клієнта є вирішальним чинником позитивних змін.

Вистачить малої зміни, щоб ініціювати розв'язок. Часто, перешкодою на дорозі змін є високі очікування, які ставлять як клієнти так і терапевти. Тому важливо є пам'ятати про «маленькі кроки», які згодом приведуть до великих змін. Завданням спеціаліста є ініціювати малі зміни.

Клієнти мають ресурси необхідні для змін. Концентрація на ресурсах, а не на проблемах і слабкостях, допомагає клієнту почуватися в безпеці і більш компетентним у вирішенні своєї ситуації.

Знання деталей проблеми не є необхідним, для того, щоб проблему вирішити. Переконавання, що очікуване вирішення не є тісно пов'язане зі самою проблемою, є найбільш несподіваним принципом даного методу.

Краще дивитися вперед, ніж оглядатися назад. Якщо людина не знає куди вона має йти, то вона ніколи туди не дійде. Щоб окреслити цілі клієнта, не обов'язково заглиблюватися в його минуле і вияснювати звідки він прибув, оскільки це дуже виснажує. Звертання до минулого є лише у випадку пошуку «винятків» або способів вирішення проблеми, які були успішними.

Клієнти здатні окреслити цілі терапії і знайти вирішення, хоча про це не знають. Кожен клієнт може окреслити і вибрати те, що є для нього добре. Завданням терапевта є до-

помогти окреслити, сформулювати та вербалізувати потреби клієнта.

Зміна має перманентний характер – все змінюється. В житті клієнта є такі моменти, дні, тижні, коли труднощі, з якими він бореться, проявляються в меншій мірі, або не проявляються взагалі, коли найгірша реальність виглядає трохи краще. Терапевт мусить зосередитися на таких «винятках», які можуть стати джерелом вирішення проблеми.

Після короткотермінової терапії батьки дітей з особливими потребами розуміють, про необхідність організації процесу виховання і лікування дитини, саме поетапно і маленькими кроками. Завдяки технікам та етапам роботи короткотермінової терапії, батьки вже знають, що можна зробити ще, чого вже не потрібно робити, з ким необхідно порадитись. За допомогою такої техніки як шкалування (пропозиція розмістити себе на шкалі від 1 до 10) проблеми, вони бачать де є зараз, що саме зробили, а що ще можна зробити. Батьки переносять свої слова, мрії та уявне почуття щастя на поведінку, що є ключовим аспектом нашої роботи. Вони відчують цілковиту мить спокою, щастя, емоційної рівноваги, сімейного взаєморозуміння. Важливий аспект такої психотерапії це - розуміння самостійності у вирішенні своїх проблем а головне мотивації до вирішення, до успіху і щасливого життя у вигляді проходження усіх стадій адаптації народження дитини з неповносправністю.

В роботі з батьками дітей з особливими

потребами ми часто зіштовхуємося з наріканнями, що такі діти спричиняють виховні труднощі, які часто пов'язані з психофізичним розвитком такої дитини. Загалом, складна поведінка дітей – це така поведінка, яка не відповідає загальним соціально-прийнятими нормам. Проблемна поведінка формується переважно впродовж певного часу і часто утримується хоча батьки всілякими засобами намагаються розв'язати цю проблему.

Погіршуються відносини між батьками та дітьми, з'являється гнів і почуття фрустрації. Батьків ніхто не вчив, як порадити собі з дитиною, а діти не можуть виховувати самих себе. В результаті батьки, які знаходяться в складній ситуації стараються порадити собі якнайкраще або теж шукають когось, в кого можуть знайти допомогу і пораду.

Працюючи зі складною поведінкою дітей ми застосовуємо методику К. Саттон «Як давати раду зі складною поведінкою дітей» [11]. Авторкою пропонованої методики є великобританська психолог Керол Саттон. У 80-х рр. ХХ ст. вона опрацювала біхевіоральну програму навчання батьків дітей шкільного та дошкільного віку, які мають труднощі у вихованні.

Методика вимагає зміни поведінки не тільки дитини але й батьків. В ній не пропонується жодних чудодійних, блискавичних розв'язань і можливо це не є методика для кожного. Проте, розв'язання, яке пропонується, може бути не тільки тут і зараз, але і проектува-

тися на більш тривалий час. Батьків вчиться покроково застосовувати дану методику, щоб допомогти змінити погану важку поведінку дитини і щоби на місце невпевненості і відчуття розгубленості появилось краще розуміння того, що робиться і з'явилась більша впевненість в собі. Труднощі трапляються завжди і єдиним вірним розв'язанням є практичні кроки для зміни ситуації.

Програма складається з 8-ми етапів, кожен з яких триває тиждень часу. Кожен з етапів опирається на одну з восьми книжечок написаних спеціально для батьків, а також на аналіз «карти вибраної поведінки». Вибір та визначення поведінки не є формальністю. Вміння виокремити конкретний прояв поведінки у філософії біхевіоризму має велике значення, а роль терапевта – навчити батьків конкретизувати вибрану поведінку.

Важливим елементом запобігання важкої поведінки є:

Встановлення правил

Наслідки

Правила поведінки повинні бути:

Конкретні

Прості

Короткі

Позитивно сформульовані

Наслідки можуть бути (рис.1):

Позитивні (нагородження, підкріплення поведінки)

Негативні

Рис.1 Вплив наслідків на поведінку

Діти досить по-різному реагують на різні покарання. Важливим є, щоб дитина зрозуміла, що покарання є реакцією на конкретну поведінку. Критика має стосуватися конкретної поведінки, а не особи дитини.

Багато батьків, є здивовані, що коли вони спостерігають за обраною складною поведінкою, вони зауважують, що дана поведінка проявляється не так часто, як вони думали. Інші стверджують, що проявляється ця поведінка значно частіше, ніж вони сподівалися.

На перший погляд, батькам видається, що деякі ідеї методики нагадують їх попередні спроби змінити ситуацію. З іншого боку, деякі замисли можуть здатися батькам дивними. Проте, з кожним тижнем і кожним наступним кроком батьки довідуються як і коли вчити дитину бажаної поведінки і як відучити від небажаної поведінки.

Висновки. Батьки, часто не усвідомлюють, що кожна дитина маючи певні вроджені риси, всеодно наслідуює зразки поведінки найближчого оточення, в якому виховується, а першими вчителями і вихователями, звичайно є батьки. Психологічний супровід такої родини має бути спрямований на створення соціально-психологічних умов для емоційного благополуччя. Основним завданням психокорекційної роботи з такими родинами є: допомога батькам пережити травму; ознайомлення їх з особливостями виховання й розвитку дитини, надання послуг у вигляді консультацій по плануванню родини. Власне для надання психологічної допомоги необхідно більше вивчати саме емоційні стани батьків, що виховують дітей з розладами, і на основі них створювати сімейні консультації по взаєморозумінню і покращенні стосунків у сім'ї. На основі зазначених принципів формувалися різноманітні моделі психологічної допомоги родинам осіб з психофізичними порушеннями. Одною з таких моделей є психотерапевтична робота з батьками. Робота в цьому напрямку є досить проста та ефективна. Короткотермінова терапія скерована на розв'язок відрізняється від інших підходів тим, що вона не концентрується на проблемі (діагнозі клієнта), оскільки це не лише не допомагає, але, часом і створює перешкоди клієнтові у поступі до вирішення цієї ж проблеми. Перспектива корекційної роботи скерована є на теперішнє та майбутнє. Якщо впливає досвід минулого, то його використо-

вується на користь досягнення певних цілей у вище згаданих перспективах. Центральна філософія короткотермінової терапії скерованої на вирішення дивує своєю простотою. Проте, застосування таких простих правил вимагає від спеціалістів, які цей метод застосовують, самодисципліни та докладання чималих зусиль. Працюючи зі складною поведінкою дітей ми застосовуємо методику К. Саттон «Як давати раду зі складною поведінкою дітей», вона опрацювала біхевіоральну програму навчання батьків дітей шкільного та дошкільного віку, які мають труднощі у вихованні. Дана методика, показує позитивні результати у групі батьків дітей з особливими потребами, адже дає змогу краще зрозуміти потреби дитини з порушенням розвитку і таким чином зняти у майбутньому кризові психоемоційні стани у батьків.

Перелік використаних джерел:

1. Джайнотт Х. Батьки та діти / Х. Джайнотт. – М.: Знання, 1986. – 244 с.
2. Душка А.Л. Роль сім'ї у соціалізації неповносправної дитини. / А.Л. Душка // Наука і освіта. – Одеса, 2009. – № 1-2. – С. 48-52.
3. Железняк Л. С. Опыт включения детей с проблемами развития в состав психотерапевтических групп / Л. С. Железняк, И. Б. Карвасарская // Обозрение психиатрии и мед. психологии. – 1993. – № 1. – С. 102-104.
4. Каган В. Е. Сімейна психотерапія в лікуванні дитячого аутизму. Сімейна психотерапія при нервових і психічних захворюваннях / В. Є. Каган. – Ленінград: Медицина, 1978. – 97 с.
5. Психологічні основи інтеграції в суспільство осіб з

вадами зору: монографія Клопота Є.А. – Запоріжжя, Запорізький національний університет, 2014. – 408 с.

6. Скиннер Б. Оперантное поведение. // Б. Скиннер // История зарубежной психологии. 30-60-е годы XX века. – М., 1986. – 355 с.

7. Тарасун В. Ранне прогнозування і запобігання труднощам у навчанні як умова інтеграції дитини з особливими потребами // В. Тарасун. – К.: Контекст, 2000. – 336 с.

8. Холостова Е. И., Дементьева Н. Ф. Социальная реабилитация: Учебное пособие. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2002. – 340 с.

9. Boczar K. Młodzież umysłowo upośledzona w rodzinie i środowisku pracy / K. Boczar. – Warszawa : Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1982.

10. Berg I. K., Reuss N. H., Solutions Step by Step: A Substance Abuse Treatment Manual, Norton, 1997. – 192 p.

11. Sutton C. Jak radzić sobie z trudnymi zachowaniami u dzieci (Cykl 8 książeczek) / Carole Sutton ; red. Ryszard Praszkiar ; tł. Danuta Golec. - Warszawa : Fundacja "Synapsis", 1992.

12. Szczepkowski J., Terapia młodzieży z problemem narkotykowym. Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach, Toruń 2007. – 159 s.

13. Kosman T., Założenia terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, „Warmińsko- Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki społeczne” 1/2013 / Kosman T. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-118f75d9-84af-407e-8f46-b256177ef2f1/c/Kwartalnik1_2013_1.pdf.

References (Transliteration):

1. Dzhaynott X. Batki ta dyti / H. Dzhaynott. – М.: Znannya, 1986. – 244 s.
2. Dushka A. L. Rol symyi u sotsyalyzatsiyi nepovnospravnoyi ditini. / A.L. Dushka // Nauka i osvita. – Odesa, 2009. – N 1-2. – S. 48-52.

3. *Zheleznyak L. S.* Opyit vkladyeniya detey s problemami razvitiya v sostav psihoterapevticheskikh grupp / L. S. Zheleznyak, I. B. Karvasarskaya // *Obozrenie psihiatrii i med. psihologii.* – 1993. – # 1. – S. 102-104.
4. *Kagan V. E.* Simeyna psihoterapiya v likuvanni dityachogo autizmu. Simeyna psihoterapiya pri nervovih i psihichnih zahvoryuvannyah / V. E. Kagan. – Leningrad: Meditsina, 1978. – 97 s.
5. *Psihologichni osnovi integratsiyi v suspilstvo osib z vadami zoru: monograflya Klopota E.A.* – Zaporizhzhya, Zaporizkiy natsionalniy universitet, 2014. – 408 s.
6. *Skinner B.* Operantnoe povedenie. // B. Skinner // *Istoriya zarubezhnoy psihologii. 30-60-e godyi XX veka.* – M., 1986. – 355 s.
7. *Tarasun V.* Ranne prognozuvannya i zapobigannya trudnoscham u navchanni yak umova integratsiyi ditini z osoblivimi potrebami // V. Tarasun. – K.: Kontekst, 2000. – 336 s.
8. *Holostova E. I., Dementeva N. F.* Sotsialnaya reabilitatsiya: Uchebnoe posobie. – M.: Izdatel'sko-torgovaya korporatsiya "Dashkov i K", 2002. – 340 s.
9. *Boczar K.* Młodzież umysłowo upośledzona w rodzinie i środowisku pracy / K. Boczar. – Warszawa : Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1982.
10. *Berg I. K., Reuss N. H., Solutions Step by Step: A Substance Abuse Treatment Manual, Norton, 1997.* – 192 p.
11. *Sutton C.* Jak radzić sobie z trudnymi zachowaniami u dzieci (Cykl 8 książeczek) / Carole Sutton ; red. Ryszard Praszkiere ; tł. Danuta Golec. - Warszawa : Fundacja "Synapsis", 1992.
12. *Szczepkowski J.,* Terapia młodzieży z problemem narkotykowym. Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach, Toruń 2007. – 159 s.
13. *Kosman T.,* Założenia terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, „Warمیńsko- Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki społeczne” 1/2013 / Kosman T. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-118f75d9-84af-407e-8f46-b256177ef2f1/c/>

Kwartalnik1_2013_1.pdf.

Marta Khymko

Candidate of pedagogic sciences, assistant professor of department of applied psychology at Lviv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education; assistant professor of department of correctional education and inclusion at Ivan Franko Lviv National University, Lviv (Ukraine)

Bogdanna Andreyko

Postgraduate student in department of psychology, assistant at department of correctional education and inclusion at Ivan Franko Lviv National University, Lviv (Ukraine)

PSYCHOTHERAPEUTIC WORK WITH PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS AND WORK ON DIFFICULT BEHAVIOUR

ABSTRACT

The main objectives of the parents of a child with disabilities are a change vision in violation of his child. The scholarly objective is to study: problems related to the illness of the child which determine the emotional state of parents having a child with special needs; the stages of experience of the birth of a sick child, and types of emotional reactions of parents. The practical objective of our research is the basis for designing psychological support for parents raising a child with developmental disabilities. Of course, parents are not the cause of child disability, but competent parenting and their inner state is of crucial importance to promote the comprehensive development of children, in front

of the secondary problems and improve the child's level of functioning. We describes the main problems and experiences of parents raising a child with special needs. A family with a disabled or chronically ill child has to face a complex of social problems: cultural, psychological, economic, and educational. Under the contemporary conditions of development of Ukrainian society, a sick child remains a source of stress for the parents and close relatives. Traditionally the problem of families who raise children with special needs are considered exclusively through the prism of the child's problems. Very important aspect of working with parents is psychotherapy. Described model of psychological assistance to the families of children with mental and physical disabilities and content of management help family and it's complex character - medical, legal, psychological, educational, economic, and their main goal. Being aware of the psychological stages singled out in the grief theory helps professionals: to understand the reaction of the family of a child with developmental disabilities; realise when and how it is best to intervene, flexibly apply the theory of stages, and account for the specific characteristics of a particular family and individual reaction to such shocks. Considered in detail the philosophy and principles of solution focused brief therapy in work with parents. The main advantages of solution focused brief therapy. Described the method how to manage difficult children's

behavior of C. Suttton. Children imitate behavior patterns entourage, which brought up and the first teachers and educators, usually the parents.

Keywords: parents of children with special needs, psychological help, family of the child with mental and physical disorders, psychological support, solution focused brief therapy, difficult children's behavior.

Химко Марта Богдановна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры практической психологии Львовского областного института последипломного педагогического образования; доцент кафедры коррекционной педагогики и инклюзии Львовского национального университета им.И.Франко, Львов (Украина)

Андрейко Богданна Владимирована

Аспирант кафедры психологии, ассистент кафедры коррекционной педагогики и инклюзии, Львовский национальный университет имени Ивана Франка, Львов (Украина).

ПСИХОТЕРАПЕВТИЧЕСКАЯ РАБОТА С РОДИТЕЛЯМИ ДЕТЕЙ С ОСОБЕННЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ И РАБОТА НАД СЛОЖНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ

Аннотация. В данной статье описаны основные проблемы и переживания родителей, воспитывающих ребенка с особыми потребностями. Описаны модели психологической помощи семьям детей с психофизическими нарушениями и содержание мер помощи семье комплексного характера - медицинского, правового, психолого-педагогического, экономического, а также их основная цель. Детально рассмотрена философия и принципы краткос-

рочной терапии направленной на решение, которая применяется в работе с родителями. Рассмотрены основные преимущества краткосрочной терапии направленной на решение. Описана методика К. Саттон «Как справиться со сложным поведением у детей»

Ключевые слова: родители детей с особыми потребностями, психологическая помощь, семья ребенка с психофизическими нарушениями, психологическое сопровождение, краткосрочная терапия направлена на решение, сложное поведение.